

Lik Poncija Pilata u Bulgakovljevu romanu “Majstor i Margarita” uspoređen s Biblijom

Belfjore Qose

Aleksandër Moisiu University of Durrës, Albania

belfjore@yahoo.com

UDK:82

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 2, 2013.

Prihvaćeno: 4, 2013.

Sažetak

Proučavanje romana “Majstor i Margarita” fokusirano je na tumačenju i realiziranju lika kojega je Bulgakov stvorio na temelju biblijske osobe. U analizi koristi komparativnu metodu, a u proučavanju je integrirana duboka usporedba s pripovjedačkim tehnikama i tumačenjima lika u svjetlu mistične i okultne kulture. Usporedba između biblijskog arhetipa lika Poncije Pilata i preoblikovanja i tumačenja lika u romanu nije samo suhoparna usporedba, već nastoji nadići kulturu koju predstavlja, kršćansku kulturu i etiku o konceptu dobra i zla. Budući da je pripovjedač u romanu fokusiran na nekoliko različitih značajki teme, a i drukčije predstavlja središte pripovijedanja, važnije nam je bilo proučiti lik Poncija Pilata nego Ješue (Krista). Lik je dublje proučen analizom kajanja, usamljenosti i iskupljenja kroz koja prolazi. Važnu ulogu u proučavanju imaju simboli koji se tumače u kontekstu romana, kao što je simbol mjesečine, toliko često i snažno korištenog u romanu. Ponovno stvaranje dobro poznatog lika navodi nas da pomislimo kako je autor bio svjestan da čitatelj posjeduje kulturu zamišljanja tog lika, stoga je velik izazov za autora ponuditi čitatelju drugoga Pilata. U svakom slučaju, Bulgakov je vrlo talentiran u načinu opisivanja Pilata, tako da čitatelj koji uzima u obzir znanje o biblijskom arhetipu podsvjesno čini svoju usporedbu.

Fascinira način na koji Bulgakov sasvim drukčije opisuje ovaj vrlo poznati lik, stoga je bilo neophodno shvatiti što je namjeravao nudeći nam tako poseban lik. Pilat iz romana predstavlja razmeđe na kojemu se spajaju sile svjetla i tame; on je za nas poseban, jer je ljudskiji od ostalih likova koje Bulgakov obrađuje.

Priča, integracija povijesti o Pilatu

Djelo "Majstor i Margarita" objavljeno je 1967. u Moskvi. Međutim, Bulgakov ga je pisao usamljen do svoje smrti, 1928-1940. Brojni su razlozi što je Bulgakov, posebice s romanom "Majstor i Margarita", postao vanjski fenomen u književnosti i ideologiji onog vremena; no jedan od razloga za to izuzimanje je dodavanje vjerskog elementa u roman. Dok je u književnosti socijalističkog realizma bilo potrebno razotkrivanje klerikalne klase, ili barem da se ne govori o vjerskim stvarima, u prvom poglavlju romana u razgovoru s Wolandom, urednik Berlioz tvrdi: "Da, mi ne vjerujemo u Boga, ali o tome se može govoriti potpuno slobodno".¹

Roman uključuje dvije pripovjedačke fabule; jedna govori o stvarnoj Moskvi u 30-im godinama dvadesetog stoljeća, a druga govori o Jeruzalemu početkom nove ere. Događaji u Moskvi posljedica su čudnih zbivanja, ili znakova koji su posljedica djelovanja Wolanda i njegove svite, dok je druga o Ponciju Pilatu, rimskom sucu koji je osudio Ješuu,² a vrijeme je ograničeno na samo jedan dan, dan smaknuća Ješue. U obje pripovjedačke uloge vjerski je element središte priče. Roman "Majstor i Margarita" proizvod je zapadne kulture. Njegov su temelj grčko-rimska i kršćanska kultura. "Rim je bio u središtu svemira popraćen katoličanstvom i protestantskim svijetom" (Sadik, 2006, 336).

Važno je vrednovati promjene koje Bulgakov unosi u kršćanski element; ne iznoseći suhoparno usporedbu, već nudeći i razumijevajući razloge, autor je promijenio mit, a to su zaključci do kojih nas vodi. Trebamo razumjeti kako on ima sile koje daju život postojanju te odnos između dobra i zla, Boga i đavla te ljudske naravi.

Bulgakov ne uzima samo stvarne biblijske elemente, već iznova gradi cijelu priču dajući joj svoju verziju. Glavni lik romana u samom romanu, romanu koji lik Majstora piše, je Poncije Pilat; Ješua nije Božji Sin, on nema poslanje, stoga je njegova božanska narav isključena. Ovo su značajne promjene koje omogućuju razvoj lika iz njegova biblijskog arhetipa³. Ješua u romanu predstavnik je filozofije koja vjeruje da su svi ljudi dobri. Njegova se besmrtnost ne nalazi u uskrsnuću, već u filozofiji što ju daje svijetu. Priča o Ješui i Pilatu nepotpuna je povijest koja završava Pilatovim susretom s Majstorom, likom dvadesetoga stoljeća, u zagrobnom životu, gdje Pilat koji je osuđen na besmrtnost, još uvijek čeka razgovor s

- 1 U prijevodu članka na hrvatski jezik koristimo se sljedećim izdanjem: Mihail Bulgakov, *Majstor i Margarita*. Rijeka, Andromeda, 1993. Tekst je prevela Vida Flaker, a pogovor je napisao Aleksandar Flaker.
- 2 Ješua Ha-Nocri – u romanu je korištena aramejska fonetska verzija imena Isusa od Nazareta.
- 3 Koristimo izraz "arhetip" sa značenjem koje mu je namijenio Northop Frye u "Anatomiji kritike".

Ješuom.

Međutim, glavni lik romana je Poncije Pilat. Na početku romana ne znamo njegov naslov - nema stvarne potrebe za naslovom jer je to roman o Ponciju Pilatu.

Tada se gost plašljivo osvrnuo i rekao: - Stvar je u tome da sam prije godinu dana napisao roman o Pilatu (Bulgakov, 1993, 143).

U njegovu liku primjećujemo bezbroj zamršenosti u odnosu s Ješuom: o tome koliko mu znači Ješua, problemi sa savješću zbog razapinjanja Ješue, njegova kazna s besmrtnim prokletstvom, njegovo spasenje koje ne dolazi od stvoritelja ni od Ješue, već od njegova stvarnog stvoritelja, Majstora.

Postoje mnogi pripovjedači ove priče: ovaj način pripovijedanja miješa ljude poput Margarite koja čita stranice romana i Wolanda, đavla, koji započinje pripovijedanje o posljednjem danu Ješue, što se na neobičan način podudara s istim riječima koje je Majstor napisao. To je jedna priča ispričana različitim likovima, čak i od strane glavnoga lika na kraju, da bi Pilat konačno bio oslobođen svoga prokletstva. Nejasno je na koji način Woland pripovijeda priču istim riječima koje je Majstor napisao; još je misterioznije kako je Majstor mogao znati što se dogodilo prije dvije tisuće godina.

Radi se o tome ... - tada se profesor bojažljivo ogledao i progovorio šapatom - da sam ja osobno kod svega toga prisustvovao. Bio sam i na balkonu kod Poncija Pilata, i u vrtu kad je on razgovarao s Kaifom, i na tribini, ali tajno, inkognito tako reći, tako da vas molim nikome ni riječi i u punoj tajnosti!.. Pssst! (Bulgakov, 1993, 42).

Povijesni lik

Poncije Pilat je bio prokurator (upravitelj) rimske provincije Judeje, rimski službenik i namjesnik cara. Prokurator je bio najveći položaj u rimskoj provinciji, a provincija Judeja bila je u sastavu provincije Sirije kojoj je na čelu bio legat. Moguće je da ime Pilat potječe od latinske riječi koja znači "koplje", ili možda potječe od riječi "pila", što prema katoličkoj enciklopediji znači "glavni rob"; međutim ta enciklopedija ne prihvaća mogućnost da je Pilat imao oca koji je bio rob. Pilat se pojavljuje u Bibliji, ali i u apokrifnim knjigama. Pojavljuje se kao tvrdoglav čovjek, kao što pokazuju njegovi postupci. Jedino ga Novi zavjet prikazuje kao neodlučnu osobu, spremnu ustuknuti pred židovskim vođama pod pritiskom mase. Evo kako je opisano puštanje Barabe: "Hoteći ugoditi svjetini, Pilat im pusti Barabu, a Isusa izbičeva i preda da se razapne" (Mk 15,15).

Međutim, moguće je objasniti ovu nepodudarnost. Zaštitnik Pilata u Rimu bio je Sejan koji je 31. godine svrgnut s vlasti zbog toga što je skovao urotu protiv

cara. Podrazumijeva se da je 33. godine, kada je Isus pogubljen, položaj Pilata bio sasvim neizgledan te je bio prisiljen braniti se; bio je oprezan zbog toga što ga je priziv Židova mogao stajati glave, osobito optužba Isusa kao onoga koji raspiruje pobunu protiv Rima i njegova cara. Ove su činjenice poduprte drugima, poput one o Samarijancima koji su imali pritužbe protiv Pilata pred legatom Sirije, koji ih je uputio natrag u Rim. Pilat je htio susresti cara Tiberija, odgovoriti pred njim, no on je umro prije nego što je Pilat stigao u Rim.

U romanu je prokurator prikazan u obrambenom položaju, ne može prigovoriti Velikom svećeniku, i ne može proglasiti Ješuu nedužnim, zbog optužbi protiv njega. U 26. poglavlju Bulgakovljeva romana piše da je Pilat bio sin astrologa, a njegova je majka bila kći mlinara, Pila. Ovi se podaci pojavljuju u nekoliko srednjovjekovnih legendi o Pilatu. Legende iz Manxa smatraju Pilata sinom astrologa. Možda je Bulgakov uzeo ove podatke iz latinske pjesme "Pilat", koja je davno bila prevedena na ruski, ili čak iz ruskog djela "Put u Firencu" iz 15. stoljeća. U enciklopediji Katoličke crkve tvrdi se da legende koje su postojale u Njemačkoj nikada nisu imale ni najmanje autoriteta.

Lik

Zbog vrste romana možemo vidjeti Pilatovu ljudsku dimenziju. Roman generira iskustva lika, njegove misli i njegove brige savjesti. U Bibliji Pilat nije u fokusu priče; nalazi se samo u nekoliko zgoda u Evanđelju. U romanu je Pilat epicentar i sve što je rečeno u romanu u funkciji je prikazivanja tog glavnog lika. Čak i u scenama s Ješuu - iako je prikazivanje Ješue vrlo zanimljivo, ali vrlo daleko od Evanđelja - glavni je cilj pokazati na koji način taj susret utječe na Pilata.

Konkretan odlomak koji omogućava Bulgakovljevo tumačenje je slika Pilata kako pere ruke:

Kad Pilat vidje da ništa ne koristi, nego da biva sve veći metež, uzme vodu i opere ruke pred svjetinom govoreći: Nevin sam od krvi ove! Vi se pazite! (Matej 27,24).

Možemo reći da Bulgakov ne mijenja lik već ga samo tumači. On tumači svoju duhovnu potrebu za Ješuu, svoje brige savjesti, dok Pilat postaje stvaran lik, sa svojim duhovnim svijetom, svojim unutarnjim problemima, svojim strahom, osvetom i kajanjima; bliži je ljudskome svijetu, dualizmu našega svijeta.

U Bibliji Pilat se doima statičnim, nepromjenjivim kao lik, dok se lik Pilata u romanu doima promjenjivim, dinamičnim. Svi događaji u romanu o Pilatu događaju se unutar jednog dana i noći, a u tom se vremenu Pilat mijenja mnogo puta. Najprije je vrlo bolestan, toliko pati od migrene da bi radije volio umrijeti negoli živjeti.

O bogovi, bogovi, zašto me kažnjavate? »Da, nema sumnje! To je ona, opet ona, nepobjediva, užasna bolest hemikranija, od koje boli polovica glave. Protiv nje nema lijeka, nema nikakva spasa. Pokušat ću da ne mičem glavu.« (Bulgakov, 1993, 17).

Nakon osuđivanja Ješue, Pilat postaje vrlo aktivan čovjek koji svim sredstvima pokušava spasiti Ješuu Ha-Nocrija. Razlog Pilatove promjene je njegov razgovor s Ješuum. Jeruzalem smatra Pilata okrutnim čovjekom i čudovištem, kakvim se i potvrđuje prema Ješui, iako on naziva Pilata "dobrim čovjekom". Pilat je usamljen čovjek; nema obitelj, prijatelje niti ikoga bliskog. I ovdje se događa još jedno odstupanje od Biblije, zbog toga što Biblija spominje da je imao ženu, a ona je imala ulogu u ovome slučaju; imala je uznemirujući san uslijed kojega je molila Pilata da ne osuđuje Isusa, jer je vjerovala u njegovu nedužnost.

Dok je sjedio na sudačkoj stolici, poruči nu njegova žena: Mani se ti onoga pravednika jer sam danas u snu mnogo pretrpjela zbog njega (Mt 27,19).

U romanu on je duševno i duhovno prazan. Zabilježeno je na početku romana da je prazan, čovjek bez duhovnoga svijeta, i vidimo da iznad svega mrzi miris ruže. "Ruža" je riječ koja ima mnogo značenja u različitim kulturnim sustavima, i u zapadnima i u istočnima. Umberto Eco je u svom pogovoru u romanu "Ime ruže" ustvrdio da je upotrijebio ovaj naziv zbog toga što *ruža* može imati mnoga značenja.

"Ruža je simbolička figura prepuna značenja, gotovo kao da nema nikakva značenja u mističnoj ruži, a ruža je živjela kao što ruže žive, rat dviju ruža, ruža je ruža, ruža, križ ruža, zahvaljujući divnom mirisu ruže, svježje ruže. I tako čitatelj gubi trag, i tada tekst neće imati jedno značenje, već mnogo značenja" (Eco, 1996, 454).

Pilatova glavobolja dolazi od njegove besplodnosti. To je njegov unutarnji nedostatak duhovnoga života, utjelovljen u nečemu konkretnom, migreni koja ga muči. Prema tome, Ješua je jedini koji može ozdraviti njegovu glavobolju, zbog toga što jedino on može točno razumjeti od čega pati Pilat.

Ne valja, priznaj, pokloniti svu svoju odanost psu. Tvoj je život bijedan, hegemon - i tada je uhapšenik dopustio sebi smiješak (Bulgakov, 1993, 23).

Ne samo da Ješua zna što muči prokuratora, već zna što ga može ozdraviti tako da više ne pati:

Eto, s glavoboljom je svršeno - govorio je uhapšenik dobrohotno gledajući Pilata - i ja se tome vrlo veselim. Savjetovao bih ti, hegemon, da napustiš na neko vrijeme dvorac i prošećeš negdje u okolici, makar u vrtovima na Eleonskoj gori (Bulgakov, 1993, 23).

On postaje blizak Pilatu. Pilat pronalazi nekoga tko ga razumije i više se ne osjeća

osamljenim i praznim, jer je Ješua suprotno od praznine. On je čovjek s duhovnim svijetom, jer je pun ideja i nada; on se nada da dolazi kraljevstvo istine; također zastupa ideju da su ljudi dobri, dok Pilat ne vjeruje ni u što jer više ne vjeruje u čovjeka.

Nevolja je u tome - nastavio je uznik kojega nitko nije zaustavljao - što si ti suviše zatvoren i što si potpuno izgubio vjeru u ljude (Bulgakov, 1993, 23).

Njegov jedini prijatelj je Banga koji podsjeća na gospodarevu usamljenost; oni su prilično nesretan par. Pilat je nemiran i besani, nemiran je i doziva svoga velikog psa, no smeta mu snažna buka; zabrinut čovjek i uplašeni pas. Pilat je utjelovljenje onih nesretnih ljudi za koje Ješua vjeruje da su otuđeni zbog njihova prethodnog života. Nema nikoga tko bi bio blizak Pilatu. On je sam u tuđoj zemlji, u gradu kojeg mrzi.

Jeruzalem iz Pilatove perspektive

Pilat mrzi grad Jeruzalem zbog toga što u njemu ima previše obreda, čarobnjaka, proroka. U Jeruzalemu je bio toliko uzrujan da se zakleo Afraniju (Velikom svećeniku) da bi učinio sve samo da ode odande.

Smilujte se - smiješći se, uskliknuo je procurator - nema beznadnijeg mjesta na zemlji. Ne govorim samo o prirodi - svaki put sam bolestan kad moramo ovamo dolaziti - ali to je pola zla! Ali ovi praznici - magovi, čarobnjaci, vračevi, horde bogomoljaca!... Fanatici, fanatici! (Bulgakov, 1993, 321).

U Starome i u Novome zavjetu Jeruzalem je opisan kao izabrani grad, Božji grad: "Ustani, zasini, jer svjetlost tvoja dolazi, nad tobom blista Slava Jahvina. A zemlju, evo, tmina pokriva, i mrklina narode! A tebe obasjava Jahve, i Slava se njegova javlja nad tobom. K tvojoj svjetlosti koračaju narodi, i kraljevi k istoku tvoga sjaja" (Iz 60,1-3).

Prorok Izaija piše tako divne retke o veličini Jeruzalema. Međutim, Pilat dokazuje svoju otvorenu mržnju protiv grada kojim vlada. Svećenik zna za mržnju koju prokurator ima prema Jeruzalemu, i to je jedan od razloga za kažnjavanje Ješue. Kaifa (Veliki svećenik), vjerujući da Pilat ne očekuje ništa dobro za taj grad, smatra da Pilat želi osloboditi Ješuu kako bi donio propast gradu; stoga on (Veliki svećenik) ne prihvaća mogućnost oslobađanja Ješue za Pashu, već preuzima rizik oslobađajući opasnog kriminalca kao što je Bar-Rabban.

Vjeruješ li ti sam, prokuratoro, u to što sada govoriš? Ne, ne vjeruješ! Nije mir, nije nam mir donio podstrekač naroda u Jeršalajim, i ti, konjaniče, to predobro shvaćaš. Ti si ga htio pustiti zato da bi on uznemirio narod, izrugao vjeru i doveo narod pod rimske mačeve! (Bulgakov, 1993, 36).

Pilat, potpuna suprotnost od Ješue

U gradu u kojemu je Pilat stranac i mrzi svakoga, i svatko to zna, ne može biti voljen osim od strane onoga tko smatra da ne postoje zli ljudi. Pilat je čovjek kritičkog oka. Marka Štakoraša, kojega Ješua naziva dobrim čovjekom zbog si-logizma, Pilat naziva sadistom. Iako je Ješua upravo objasnio da su ljudi koji su očvrsnuli zbog okolnosti još nesretniji. Pilat misli da je Juda izdajica, dok ga Ješua opravdava argumentom da Juda nije imao namjeru nauditi mu.

Mislim - čudno se osmjehnuvši, odgovorio je procurator - da postoji još netko na svijetu koga bi ti morao žaliti više nego Judu iz Kiriata i koga će zadesiti nešto mnogo gore nego Judu! Dakle, Mark Štakoraš, hladni i uvjereni krvnik, ljudi koji su te zbog tvojih propovijedi tukli, kako vidim - procurator je pokazao na unakaženo Ješui lice - razbojnici Dismas i Hestas koji su sa svojim istomišljenicima ubili četvoricu vojnika, i konačno prljavi izdajnik Juda - jesu li svi oni dobri ljudi? (Bulgakov, 1993, 29-30).

Ješua nema nikakve osjećaje za osvetom nad Judom, što je i logično, jer je to suprotno od njegove teorije; no Pilat je osjećao osvetu kad je prvi put čuo za Judu. U susretu sa svećenikom on priznaje da Juda ne bi stigao pokajati se kad bi došao u Herodovu palaču – od ovoga trenutka Pilat odlučuje osvetiti se Judi.

Čuvan je vrt, čuvan dvorac tako da ni miš ne može prodrijeti kroz neku rupu! I ne samo miš, prodrijeti neće ni taj, kako li se zove ... iz grada Kiriata (Bulgakov, 1993, 29-30).

Pilat nije utopijska budućnost, kao što je Ješua. On dovikuje Ješui da kraljevstvo istine neće doći, s istom silom koju je upotrijebio kod bitke Djevice.

Ješua razumije Pilata više nego što bi to mogla neka bliska osoba; to saznajemo iz njihovih razgovora. Iako je Ješua u početku bio uplašen, kasnije on odvažno govori prokuratoru o osobnim stvarima, unatoč tome što je njegov sugovornik bio poznat kao nagao. Ješua ima tu hrabrost zbog toga što je siguran da govori istinu. Pilat je znao da bi gubitak Ješue značio osudu, čak i za njega. On ga ne misli kazniti, već zatvoriti u mjesto blizu svoje rezidencije, kako bi mu bio u blizini. Ješua pokazuje sklonost te savjetuje Pilata da bi bilo bolje da prošetaju zajedno s njim kako bi mu povjerio neke nove ideje. Čini se kao da su obojica tragali jedan za drugim već dugo vremena. Nakon smrti Ješue, Pilatu toliko nedostaje njegovo društvo, da više ne može biti priseban.

Bilo mu je jasno da je danas nešto nepovratno propustio, i sada nastoji propušteno ispraviti nekakvim sićušnim i ništavnim, a najvažnije, zakašnjelim, postupcima (Bulgakov, 1993, 327).

Međutim, oni su različitih karaktera i misle suprotno o svakoj mogućoj temi. Kroz njih je prikazan duhovni život i praznina, pouzdanje u beznadnu buduć-

nost; s jedne strane, ljubaznost, praštanje, vjera, s druge strane osveta, surovost, sumnja.

Grižnja savjesti

Zbog čega je Pilat uložio toliki trud radi osobe koja je toliko drukčija od njega, drukčija po onome što predstavlja, u idejama i namjerama? Čemu toliki napori oko institucionalno osuđene osobe? Pilat je propisno obavljao svoju dužnost, radio je prema zakonu, pa zašto bi onda ulagao sve te napore oko Ješue?

Pilat je znao da je Ješua nedužan i stoga osjeća krivnju zbog njegova kažnjavanja. Shvatio je da Ješua nikada nije namjeravao pozvati narod na rušenje hrama u Jeruzalemu. On nije imao ništa konkretno protiv cara kada je rekao da će jednoga dana sile koje poznaje biti svrgnute. Pilat je od prvoga trenutka osjetio podvojenost između zakonskih i moralnih prava: kazniti Ješuu ili ga osloboditi. Zakon i briga za sebe nalažu "Kazni ga!" No duboko u njegovoj savjesti drugi Pilat zna da je Ješua nedužan i da će njegovo osuđivanje imati ozbiljne posljedice. Grizodušje je najteža posljedica koju će Pilat imati osudi li Ješuu na smrt.

Tarući sljepoočicu u kojoj je od jutarnje paklenske boli ostala tek tupa, mukla uspomena, prokurator se mučio da shvati što je povod njegovim duševnim mukama. I brzo je shvatio, ali je pokušao obmanuti sam sebe. ... Njegova se obmana sastojala u tome što je prokurator nastojao uvjeriti sam sebe da ti sadašnji, večernji postupci nisu manje važni od jutarnjeg izricanja kazne. Ali je to prokuratoru slabo uspjevalo (Bulgakov, 1993, 327).

Scena koja prikazuje uznemirenu savjest je: Pilat leži u krevetu sa svojim psom i muči ga svjetlo mjeseca, što ne oprašta. Pilatu je žao zbog ubojstva Ješue, zbog toga što su si međusobno odgovali. U razgovoru s Levi Matejem, on kaže Leviju da je Judu trebao ubiti netko od Ješuinih obožavatelja i kasnije ustvrditi da je on sam naredio ubojstvo Jude; dakle bio je štovatelj Ješue (Bulgakov, 1993, 327).

Nagovještaj Pilatove krivnje u Bibliji predstavljen je njegovom značajnom gestom pranja ruku. Možemo vidjeti veliko proširenje u romanu kao i njegovo aktualiziranje u kontekstu u kojemu je Bulgakov napisao roman.

Što Pilat predstavlja?

Čini se da se neprijateljstvo koje Ješua i Pilat predstavljaju može generalizirati na razini: dobro-zlo. No nije tako, zbog toga što možda likovi mogu misliti na suprotan način, no oni ne predstavljaju suprotne stvari. Ješua je predstavnik dobre vjere, no Pilat nije zlo. Woland je uravnoteženost sile s Ješuu, makar i Pilat ima težak karakter - grub je, razdražljiv, okrutan je i svi ga smatraju čudovištem. On je

također suprotan Ješui zbog toga što se doima sumnjivim, brani se, pesimističan je i besciljan. Upravo zbog tih osobina, on je nesretan. Osamljen je iscrpljen od bolesti i iščekuje smrt. Nema ničeg dobrog i lijepog u njegovu životu, ničega vrijednog borbe, budućnost ne nosi ništa dobro, njegov život nema svrhe. S druge strane, on ne namjerava činiti loše stvari. On zapravo ne želi razoriti Jeruzalem, već se jednostavno ne uklapa u taj šarolik, bučan i čudan grad. On može razlikovati dobro od zla, i njegova osveta u kažnjavanju zna zadovoljavati čitateljevu glad za pravdom.

Pilat je raskrižje na kojemu se sastaju dobro i zlo. To objašnjava razlog zbog kojega je on središnji lik u romanu. On je ljudsko biće, nema nadnaravnu narav, gdje se načela sukobljavaju. On nije ni Dobro ni đavao, on je čovjek, i normalno je da ima takvu narav. Čak se i povezanost s Ješuom može objasniti na ovaj način; on je povezan s Ješuom, zbog toga što je filozofija koju predstavlja suprotna od filozofije Ješue.

Prepirali su se o nečem vrlo složenom i važnom, u čemu nitko od njih nije mogao pobijediti drugoga. Oni se ni u čemu nisu slagali i zbog toga je njihov spor bio posebno zanimljiv i nije se mogao dokrajčiti (Bulgakov, 1993, 336).

Osuda na vječni život i praštanje

Nakon osude Ješue, Pilat pati i njegova savjest ne može se umiriti, uvijek je zabrinut. Pilat si nije mogao oprostiti to što je osudio nedužnog čovjeka. To prepoznajemo po njegovoj nesanici. U sebi razvija dva Pilata, s dvije osobnosti koje su kontroverzne. Prvi je Pilat prokurator, vojnik, koji se borio u Djevičanskoj dolini; to je Pilat koji kaže kako je Ješua učinio zlodjelo protiv Cezara i nema razloga žrtvovati svoju karijeru radi njega. Drugi Pilat ima savjest koja mu govori da su istina i pravednost nešto najvažnije.

Zar je moguće da vi s vašim umom dopuštate misao da će zbog čovjeka koji je izvršio zločin protiv cezara, uništiti svoju karijeru prokurator Judeje? - Da, da. . . - stenjao je i jecao u snu Pilat. Dakako, uništiti će. Ujutro još ne bi bio uništeno, a sada, noću, izvagavši sve, spreman je uništiti. Ići će na sve da bi spasio od kazne ludog maštaoca i liječnika, odlučno ni zbog čega krivog (Bulgakov, 1993, 337).

Radi ove nepravedne rečenice Pilat je osuđen duhovno trpjeti neizmjerano dugo vremena: zauvijek. Kod prvog sastanka s Ješuom, možemo zamijetiti prolepsu u tekstu, budući da je na trenutak Pilat užasnut zbog pomisli na vječnost.

Misli su se rojile kratke, nepovezane i neobične. »Gotov je!« Zatim: »Gotovi smo!« I jedna potpuno apsurdna među njima, o nekakvoj neumitnoj besmrtnosti, - ali čijoj?! - kod čega je besmrtnost izazivala nepodnošljivu tugu (Bul-

gakov, 1993, 27-28).

Takav će se trenutak ponoviti na još bolniji način:

»Besmrtnost... došla je besmrtnost...« Čija je besmrtnost došla? To nije shvatio prokurator, ali ga je pomisao na tu zagonetnu besmrtnost prisilila da se sledi na sunčanoj žezi (Bulgakov, 1993, 34).

Pripovjedač će na kraju teme ponovno uzeti scenu sa psom u krevetu pored svoga prokuratora koji pati zbog svjetla mjesečine: u drugome svijetu. Vidimo Pilata u istome stanju, nije mu oprosteno, zbog toga što se prava osoba koja ga može osloboditi od njegove patnje, Majstor, još nije pojavila.

Njegovo uvjerenje da trpi pod svjetlom pune mjesečine povezuje nas s tajnama i simbolikom u srednjovjekovno vrijeme. Mjesec je najznačajniji simbol u romanu. No nije Bulgakov taj koji je učinio mjesec simbolom, već je on postojao kao simbol još od vremena poganstva i pojavljuje se gotovo u svim kulturama. No samo puni mjesec ima veće okultno značenje. Za vrijeme punog mjeseca svi su se čarobnjaci i vještice okupljali i održavali svoje prakse. Još uvijek postoje skupine koje se okupljaju na ritual punog mjeseca. Njihovo je usmjerenje pogansko i uglavnom štiju božice. U Bulgakovljevom romanu svjetlo mjeseca označava božansko oko koje vidi sve odozgo i ništa mu ne može pobjeći. Na taj je način opisano Pilatovo mučenje mjesečevom svjetlošću. Zbog toga čak i nakon života mjesečeva svjetlost nastavlja mučiti Pilata u zagrobnom životu.

On govori - odgovorio je Woland - jedno te isto, on govori da ni kod mjesečine nema mira i da ima tešku dužnost (Bulgakov, 1993, 401).

Isto se događa i kada vječna mjesečeva svjetlost dotiče likove Wolandove pratnje. Sposobnost mjeseca da prodre u ljudsku dušu otkriva stvarne demone ispod maskiranih likova.

U posljednjem poglavlju tijekom posljednjeg leta ka budućnosti, Wolandova pratnja, te Gospodar i Margarita, pronalaze Pilata smještenog u zemlji punoj planina i bezdana. Pristupaju Pilatu, no on ne može ništa razumjeti, jer nije ni mogao razumjeti ništa osim svojih briga. Možda je čovjek bio gluh, jer se duboko zadubio u svoje misli. Pilat je zapeo u vremenu, jedino ga Majstor, njegov "stvoritelj" može osloboditi od vječnoga života. Majstor završava svoj roman rečenicom:

Slobodan! Slobodan! On te čeka! (Ješua)

Planine su majstorov glas pretvorile u grom i taj ih je grom razrušio. Proklete su se kamene stijene srušile (Bulgakov, 1993, 401).

Majstor ima ulogu demijurga kao što ima i svaki pisac u svom djelu, no čak se ni on nije mogao osloboditi svoga lika, sve do ovog trenutka. Utjelovljenje stvarnog

Pilata je drugo pitanje o kojemu treba raspravljati. No u čitavoj priči, važno je to što iza likova s nadnaravnom snagom, likova biblijskih i nebiblijskih modela, postoji jedan lik koji izmiče svom uzoru, predstavljajući stvarnoga čovjeka, čovjeka koji je od ovoga svijeta u kojemu se dobro i zlo susreću i isprepliću. Bulgakov je to dokazao u biblijskom liku.

Literatura

- Bejko, Sadik (2006). *Great civilisations*, Onufri Editions, Tirana.
- Bible, King James Version.
- Bible, New International Version.
- Bulgakov, Mihail (1993). *Majstor i Margarita*. Rijeka, Andromeda.
- Bulgakov, Mikhail (2005). *The Master and Margarita*, translated in albanian by Lili Bare, Prishtina, Kohaditore.
- Bulgakov, Mikhail, "Letters to Stalin, Literature in dictatorship", translated in Albanian by Flori Satina, *Editions "55"*, Tirana, Albania.
- Bulgakov, Mikhail (2005). "Do I have a place here?" translated by Agron Tufa, *Fjala Magazine*, nr. 211, Tirana.
- Chevrel, Yves (2002). *Comparative Literature*, translated by Ali Xhiku, Editions Albin, Tirana.
- Eliade, Mircea (2004). *Myth of the eternal return*, MehrLicht, nr. 23, Editions Ideart, Tirana.
- Faucault, Michel (2006). *Madness and Civilizations. A History of Insanity in the Age of Reason*, translated by Jonathan Murphy.
- Frye, Northrop (1997). *Anatomy of Criticism*, Shejzat, Prishtina.
- Le Goff, Jaques (1991). *Medieval Civilization*, translated by Julia Barrow.
- Malleus Maleficarum* (2007). Heinrich Institorisedited by: P. G. Maxwell-Stuart Manchester, Manchester University Press.
- Profer, Elendea (1996). *Comentary in Mikhail Bulgakov, The Master and Margarita*, tr. Diana Burgin and CatherinëTiernan O' Conor, N. Y. Vintage.
- Umberto Eco (1996). *The name of the rose*, translated in Albanian by Donika Omari, Editions Elena Gjika, Tirana.

Prevela s engleskog Ljubinka Jambrek

Belfjore Qose

The figure of Pontius Pilate in the novel “The Master and Margarita” of Bulgakov, comparing with the Bible

Summary

The study over the novel “The Master and Margarita” is focused on the interpretation and the making of the character that Bulgakov has created based on the Biblical figure.

The method used to analyze is a comparative one, and in the study are integrated a deep comparison of the narration techniques and interpretations of the figure on the light of mystic and occult culture. The comparison between the biblical archetype of the character of Pontius Pilate and the recreation and interpretation of the character in the novel is not just a dry comparison, but it aims to climb over the culture it represents, the Christian culture and ethics, about the concept of good and evil. As the narrator in the novel is focused in some different moments of the subject and also it differs in who is the center of the story-telling, it was more important for us to study the figure of Pontius Pilate than in Yeshua (Christ). We have gone deeper in his character, by analyzing the remorse, the loneliness and redemptions that the character goes through. An important role in the study is that of the symbols interpreted in the novel’s context, such as the symbol of the moon, so much and powerfully used in the novel. Remaking a well known character makes us think that the author was aware that the reader had a culture of imagining it, so it is a great challenge for him giving to the reader another Pilate. Anyway, Bulgakov is very talented in the way he describes the Pilate that the reader considering the knowledge about the biblical archetype makes an unconscious comparison itself.

We’ve been fascinated by how differently Bulgakov describes this well known figure and it was necessary to understand what he aimed by giving such a unique character. The Pilate of the novel represents a crossroad where the forces of the light and the dark come to meet; he is special for us, for he is more human than all the other biblical characters that Bulgakov evokes.